

Otázka: Stát a občan

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): nela.pliesovska

obsah: pojem stát, prvotní a druhotné tvoření státu, formy státu (kdo stojí v čele, jak je soustředěna moc, počet vlád), národní složení, národ, národnost, kosmopolitismus, nacionalismus, pojetí občanství, historie našeho občanství, nabývání a pozbývání občanství

stát

= forma politické organizace společnosti, která sdružuje obyvatele určitého území v právní celek

- státní moc je nezávislá, neodvozená od žádné jiné (suverenita a svrchovanost státu)

- znaky státu:

- občané (mají občanská práva) x obyvatelé (všichni lidé žijící ve státě)
- hranice ohraničující území, na něž se vztahují zákony státu
- orgány státní moci a správy
- obranné složky (armáda, policie)

- právní subjektivita – může vstupovat do právního vztahu s jinými státy i s občany
- státní suverenita – své problémy si stát řeší sám (u nás porušeno 1938-39 a 1968)

vznik státu

prvotní tvoření

- starověk a středověk
- několik teorií – boží vůle
- přirozený vznik z praktických potřeb lidského soužití
- kočovné národy se na určitém místě usadily, byly společensky rozvrstveny – skupina bohatých a mocných pro udržení své moci a majetku vytvářela instituce a pravidla -> pro posílení autority vyhlásila vznik státu z vůle boží

druhotné tvoření

- novověk (hlavně 19. a 20.stol.)
- spojení menších státních útvarů v jediný celek (Itálie, Německo, uměle i Jugoslávie a SSSR...)
- rozpad velkého celku na samostatné státy (rozpad Jugoslávie, SSSR, Rakouska-Uherska, ČSR)

formy státu

- kdo ve státě vykonává moc:

- demokracie - z řečtiny vláda lidu
- nedemokratický stát - na vládě ve státě se podílí jedinec nebo skupina lidí kolem něj

- aristokracie (vláda privilej.stavu, šlechty)

- plutokracie (vláda úzké skupiny bohatých)

- oligarchie (vláda privilegované vrstvy magnátů)

-monokracie (vláda jedince, samovládce, diktátora)

- kdo stojí v čele:

- monarchie

- v čele stojí monarcha (král, císař, car, velkovévoda...) - dědičně a doživotně

- vývojově 4 typy: absolutistická - panovník není omezen ve vládě

- starověk až 19.stol.

- teokracie - „vláda boží“

stavovská - panovníkova moc omezená určit.společn.vrstvami

parlamentní - panovník je ve své moci omezován parlamentem

konstituční - moderní monarchie

- ústava - zákonodárná moc (parlament), výkonná (panovník)

a vláda)

- Španělsko, Belgie, Švédsko, Norsko, Dánsko...

- republika (lat. *res publica* - věc veřejná)

- vývojově mladší

- představitelé voleni na základě ústavy

- parlamentní - vedoucí postavení parlamentu

- prezidentská - v čele prezident, má moc výkonnou

typy států

- podle rozvržení výkonu státní moci:

- centralizovaný - řízen z jediného centra, nižší územně správní celky mají malé pravomoci
- decentralizovaný - značná část stá.moci a správy je přenesena na nižší územně správní celky

- podle územně správního členění:

- unitární (lat. *unus* - jeden)

- jednotný, s jedinou vládou, jedinými zákony a jediným občanstvím na celém území státu

- jednomu centru moci jsou podřízeny nižší správní jednotky (ČR, SR, Itálie, Polsko...)
  - federace
- spolkový stát (vzniklý spojením více států, které se vzdaly části své suverenity ve prospěch celku)
- jednotné federální zákonodárství, společná zahr.politika, měna
- jednotlivé státy mohou mít vlastní ústavu a zákony i dvojí soustavu nejvyšších stát.orgánů
- USA, SRN, Švýcarsko
  - konfederace
- svaz států (volné smluvní sdružení samostatných států, které úzce spolupracují v některých oblastech)
- státy mají vlastní ústavy a občanství
- orgány pro společné zajištění obrany. zahr.politiky, zahr.obchodu a měny
- hl.v minulosti (Švýcarsko, Nizozemsko), dnes britské Commonwealth of Nations

národ

= společenství lidí, kteří dlouhodobě žili a žijí na stejném území -> mají společnou historii, jazyk, tradice, kulturu a zvyky

- jeden národ může vytvořit více států, a naopak, v jednom státě může žít více národů – dáno historickým vývojem (Němci – Rakousko, Německo; R-U – Maďaři, Chorvati, Slováci, Češi....)
- národnost – etnická jednotka předcházející vzniku národa charakterizovaná společným jazykem, vírou a zvyklostmi; také je to příslušnost k určitému národu
- nacionalismus – přílišné zdůrazňování kvalit vlastního národa na úkor kvalit národů ostatních
- šovinismus – extrémní nacionalismus
- kosmopolitismus – světoobčanství, velmi volný vztah k vlastnímu národu
- patriotismus – konzervativní vlastenectví, které je založeno na tradici, úctě a citu

dělení států podle národnostního složení

- národní stát – tvoří ho převážně jeden národ (Dánsko, Portugalsko)
- stát s národ.menšinami – převládá jeden národ, ale příslušníci jiného národa/ů tvoří významnou menšinu, která se podílí na utváření charakteru státu (Slovensko, Španělsko)
- stát dvou nebo více národů – příslušníci žádného národa nemají výraznou převahu (Švýcarsko, Belgie)
- občanský stát -mnoho národností, které se slučují -> pův. národnost ustupuje do pozadí (USA)

občanství

= plnoprávné členství jedince v daném státním útvaru na území státu

- v demokrat.státě zaručuje rovnost s ostatními občany státu a garantuje komplex vzájemných práv a povinností mezi státem a občanem
- stát poskytuje občanovi plnou ochranu uvnitř celku a v rámci mezinárod.smluv i vně území
- povinnosti - dodržování zákonů, placení daní, branná povinnost v případě ohrožení státu....
- výhody - stát pečuje o bezpečnost, organizuje zdravotní péči, vzdělávání, soc.zabezpečení...

nabytí občanství ČR

- narozením - dítě získá občanství svých rodičů
- osvojením - dítě osvojené občany ČR nabývá jejich občanství
- určením otcovství - nemanželské dítě matky, která je cizí státní občanka, a otce se státním občanstvím ČR se stává občanem ČR
- nalezením na území ČR - pokud se neprokáže jiné občanství
- prohlášením - při rozdělení ČSR si mohl její občan zvolit státní občanství ČR
- udělením - občané cizího státu trvale žijící na našem území, kteří splní určit.podmínky, mohou požádat o udělení státního občanství ČR

pozbytí občanství ČR

- prohlášením - člověk, který žije v cizině a má současně cizí státní občanství, se může občanství ČR vzdát
- nabytím cizího státního občanství - člověk, který se na vlastní žádost stal cizím státním občanem, pozbývá občanství ČR
- smrtí